

Frihed

DANNELSESRYGSAEK 2023, MUSEUM LOLLAND-FALSTER

For 200 år siden var Danmark i forandring. Den rige herremand, lensgreve Christian Ditlev Frederik Reventlow, fra godset Pederstrup på Lolland stod i spidsen for kampen for frihed – frihed til fattige bønder. Men den frihed han kæmpede for endte med at blive enden på de rige herremænds magt. Magten skiftede. Bønderne blev borgere og Danmark et demokrati.

Herregården Pederstrup står endnu, og historien om Christian Reventlow lever stadig. Her kan du læse om de forandringer, og om hvordan den frihed Christian Reventlow kæmpede for blev til din rettighed.





Til Læreren

FØR I BESØGER MUSEET

Inden besøget foreslår vi, at I arbejder med dette undervisningsmateriale, som bygger på primærkilder.

NÅR I BESØGER MUSEET

Når I ankommer, skal I høre om Stavnsbåndets ophævelse, Oplysningstiden, Ophævelse af slavehandel samt Grundloven 1849.

Husk varmt tøj og madpakke.
For transport, kontakt skoletjenesten og hør om kulturbussen.

EFTER BESØGET

Efter museumsbesøget foreslår vi at I taler om besøget og slutter af med hver især at skrive

- Hvad var frihed for Christian Reventlow?
- Hvad var frihed for Kirsten Rasmusdatter?
- Hvad er frihed for dig?

Christian bygger Danmark - Frihed til at drømme

Christian Ditlev Frederik Reventlow var for 250 år siden en af landets rigeste og mest magtfulde mænd. Han var godsejer på Lolland og øverste chef for det, der hed Rentekammeret – en slags indenrigs- og økonomiminister. Det er hans fortjeneste, at der findes skoler til alle børn. Og at du er fri til at bo, hvor du vil, og arbejde med det, du vil!



Han arbejdede for at forandre Danmark. Bønderne ejede ikke deres egen jord, men lejede en gård af godsejeren til gengæld for penge, landbrugsprodukter og arbejdsdage. Det kaldte man at "fæste en gård". Alle mænd på landet var, indtil de fyldte 40 år, tilmed tvunget til at blive på det gods, hvor de var født - det hed "stavnsbåndet".

Bønderne havde svært ved at søge deres egen lykke. Der var mere end 2000 bønder på Christians godser. Alligevel mente han, at de skulle være frie til selv at vælge, hvor de ville bo, og at deres børn skulle gå i skole. Han brugte penge på bedre gårde til bønderne og skoler til børnene, så de alligevel havde lyst til at blive på Lolland.

Christian elskede at være med sin familie i naturen på Lolland. Her er et citat fra hans dagbog:

"Hveden er i laden, skolen er rejst, to bøndergårde er opført. - Hurra, Hurra! Hjertet er frit for bekymringer, for havesyge, for misundelse, for tyvagtighed, rovbegærlighed. Hurra, hurra. Hustruen leger, drenge springer, pigelil synger, den spæde dier. I både vi ror, på spadsereture vi vandrer, på gangere vi rider i skovene, over høje og dale; gennem byer og marker kører vi. Trarara! og nu til ekspeditionen af brevene til kammeret og til biskoppen. Levvel!"

Christian Reventlow, 1780.

Christen bygger stald - Frihed til at bygge og bo

Christen Andersen var en af Danmarks fæstebønder. Han kendte ikke meget til at forandre Danmark. Hans hverdag gik med at arbejde i marken for godsejeren og tage ind til byen for at handle.

På et tidspunkt faldt en del af hans hus sammen. Her stod stalden til familiens får. Godsejeren gav ham lov til at fælde et egetræ, som han kunne bruge til at bygge stalden op igen.

Fredag 2. maj Pløjede til hvede og kørte mæg om eftermiddagen. Var i skoven med godsejeren og fik et egetræ til lægter og spær til vestre hus.

Fredag 9. maj Vi huggede en eg i skoven og tog barken af.

Søndag 25. og mandag 26. maj Sammen med Peder Lassen og Christen Jespersen væltede vi gårdsiden i det vestre hus. I resten af ugen såede vi hvede og kørte tørv hjem.

Lørdag 31. maj Vi kørte til Viborg med flæsk og mjød. På vejen hjem kørte vi til Vint Mølle og fik 6 pakker tobak.

Christen Andersen, 1788



Opqaver

FUN FACT FRA FORTIDEN:

Christian Reventlow gav danskerne frihed! NEMLIG!! Eller ..., altså måske ikke helt. Han arbejdede for, at bønderne skulle eje deres egne marker, og at deres børn skulle gå i skole. Men det var altså ikke, for at de skulle være med til at bestemme. Som i demokrati. Han ønskede "oplyst enevælde". Det betød, at magten skulle ligge hos kongen, adelen, de rige og de dannede. Almindelige mennesker var ikke dannede. Han betragtede dem nok mere som børn - gode nok på bunden, men ikke særligt kloge.



DISKUTER TO OG TO:

Hvad var det, Christian Reventlow gjorde, som var særligt for Danmark?

Hvordan arbejdede Christian og Christen? Diskuter forskelle og ligheder.

Hvad er forskellen på enevælde og demokrati?

Hygge og slavehandel - Frihed til at leve



"I Gaar blev Atahalie opført for tredje og ak, for sidste Gang. Skuespillerne overgik sig selv, og Augusta, der om formiddagen laa til Sengs af Krampe, spillede desuagtet sin Rolle mesterligt. Hoffet, med Undtagelse af Kongen, var til Stede og syntes at følge Forestillingen med stor opmærksomhed. Nu ville jeg blot ønske, at man fik den Tanke at opføre Otnes; men det er slemt, at det er forbundet med saa mange Bekostninger; thi jeg tror, at det har kostet Schimmelmann omtrent 1000 Rigsdaler; dog ere disse jo rigtignok bedre anvendte, end om de vare medgaaede til Baller, Soupers o. lign."

Charlotte Frederikke Reventlow, 1784.



Frederikke fortæller om en hyggelig aften, hvor familien havde vennerne på besøg. Familien Schimmelmanns var nære venner, og faderen i den familie hed Ernst Schimmelmann. Han var Danmarks og Caribiens største slaveejer. Han ejede mere end 1.000 mennesker. Den rigdom, som Frederikke, Christian og deres venner nød godt af, kom bl.a. fra dem, der arbejdede i slaveri for Schimmelmann i Caribien.

Opgaver

FUN FACT FRA FORTIDEN:

Danmark var det første land til at afskaffe slaveriet!!!! Øh, altså næh ..., Ernst Schimmelmann sørgede for, at Danmark blev det første land i verden til at forbyde handel med slavebundne mennesker mellem Afrika og Amerika i 1792. Kun handel. Slaveriet fortsatte.

Faktisk sikrede han sig, at der skulle gå 10 år, før forbuddet trådte i kraft. Så kunne han lige akkurat nå at købe slavebundne mennesker nok til at sikre fremtidens plantagedrift. Problemet ved slaveriet var, at det var så hårdt, at folk døde hele tiden. Folk, der levede i slaveri, nåede ikke at få børn nok til at gøre plantageejerne tilfredse. Derfor importerede danskerne mellem 1792 og 1803 flere mennesker end nogensinde før i håb om, at de ville få nok børn til at fortsætte slaveriet. Staten lånte dem ligefrem penge til det.



DISKUTER TO OG TO

Ernst og Christian var styrtende rige. I brevet kan I læse om, hvordan de havde brugt 1.000 rigsdaler på et spille teater for hinanden hjemme hos Ernst. Men hvor mange penge var det i nutidskroner? Dengang kunne du få 3,5 kilo smør for 1 rigsdaler. Hvor mange penge er 1.000 rigsdaler i nutidspenge – hvis man sammenligner med smørprisen?

Ernst Schimmelmann var Danmarks rigeste slaveejer. Men han arbejdede også for slavernes frihed. Var han god eller ond, når han både blev rig af at eje slavebundne mennesker og samtidig kæmpede for deres frihed?

En slaves rejse



KLIK IN PÅ:

<https://www.slavevoyages.org/voyage/database>

Under menu Trans-Atlantic Slave Trade-Database.

Vælg: Ship, nation, owner

Vælg: Flag of Vessel: Denmark - Apply

Slavevoyages.org er en database med oplysninger fra de skibe, der fragtede slavegjorte afrikanere i den transatlantiske slavehandel. Her kan I finde de enkelte skibe, se kaptajnens navn, læse om antallet af slaver, hvor de blev sejlet hen, og hvad der skete med dem.

DISKUTÉR TO OG TO

1. I 1803 ankom skibet 'Charlotte' fra København til Dansk Vestindien. Med sig havde skibet 300 slavegjorte afrikanere. Til hvilken ø blev slaverne sejlet hen?

2. Hvor mange overlevede turen? Hvor mange af de overlevende, tror man, var børn?

3. Hvor stort var det totale antal af overlevende børn med alle danske skibe fra 1650-1840? (Se: Menupunkt: Summary statistics)

I første halvdel af 1780'erne var C.D.F. direktør for Østersøisk-guineisk Handelsselskab. Han kæmpede for et stop for at handle med slavegjorte. I 1792 indførte Danmark et stop for slavehandel. Der blev givet en 10 år lang overgangsperiode, hvor slavehandlerne kunne afvikle deres virksomheder.

1. Beskriv udviklingen i den transatlantiske slavehandel i perioden 1780-85 (se: data visualization)

2. Beskriv udviklingen i den transatlantiske slavehandel efter 1792 (se: data visualization)

3. Hvordan vil I tolke de to udviklinger ift. C.D.F.'s frihedsidealer og kamp for forbud mod slavehandel?

Et slavegjort liv

KLIK IND PÅ:

<https://www.slaveryimages.org/public/index.php#section3>

Dette er en database, der samler kilder relateret til slavers liv i bl.a. dansk Vestindien. På kortet kan man zoome ind på forskellige lande og de registrerede kilder.



DISKUTÉR TO OG TO

Zoom ind på Dansk Vestindien og find Sct. Croix. Vælg en kilde (et billede).

1. Beskriv kilden:

- A. Kildetype (dagbog, maleri, brev, fotografi etc.)
- B. Afsender, modtager, årstal
- C. Levn eller beretning
- D. Primær eller sekundær
- E. Første- eller andenhåndskilde
- F. Kildeværdi – kan vi stole på kilden?

2. Hvad viser kilden?

Beskriv en slavegjorts liv ud fra din valgte kilde.

3. Slave eller slavegjort?

Mange mener, at ordet slave kan virke undertrykkende. I stedet bør vi bruge ordet slavegjort: Slave er noget, man er, men slavegjort er noget man bliver gjort til af andre. Ved at bruge slavegjort gør vi bedre opmærksom på det undertrykkende i den transatlantiske slavehandel. Diskutér: Er det vigtigt at bruge det ene ord frem for det andet og hvorfor.

Kærlighedens fængsel - Frihed til at elske ... og sige fra!



Der findes ikke lykkeligere ægteskab i København

A.P. Bernstorff om Christian og Frederikke, 1775

Christian og Frederikke mødte hinanden på Sorø Akademi, blev ungdomskærester og siden gift. I alle deres breve fornemmer man en dyb kærlighed. De levede lykkeligt sammen i mange år og fik 12 børn.

I Frederikkens breve kan vi læse følgende beskrivelse af Christians bror Ludvig og hans nye forlovede Sybille:

Du ved, at Ludvig og Bille begge er kortsynede, med den fineste hørelse har naturen heller ikke udstyret dem; derfor har de den skæbne daglig at få nye fortrolige i deres kærlighed. Tjenestefolkene har allerede for længe siden set dem kysses og sidde på samme stol. Ludvig kysser vældig, i går skreg hun, det må have gjort grumme ondt, ellers havde hun sikkert ikke skreget. Men kælen er hun, og når Ludvig ikke kysser hende eller hun ham, hvad dog for det meste sker, læner hun sig til ham og stryger sin chignon (sit falske hår), som hun pudrer for hvid, af på hans skulder.

Men kærligheden var bestemt ikke alle forundt.

I 1736 giftede Kirsten Rasmusdatter fra Blans nær Maribo sig med Mads Mickelsen fra Keldernæs ved Knuthenlund. Det var ikke noget kærlighedsægteskab, men et tvangsægteskab. Faktisk kalder retten i Nakskov deres forhold for "Ond forlignelse". Grunden til, at retten i Nakskov har skrevet om dem, er, at Kirsten hadede sin mand så meget, at hun forsøgte at myrde ham.

Kirsten boede på en gård sammen med sin mor. Da hendes far døde, manglede fæstegården efter datidens regler en mand. Så hun blev tvunget til at gifte sig med Mads. Og han var ond ved hende og gad ikke arbejde. Hun forklarede det selv med ordene:

"Han var liderlig i alle sine sager og ville ikke passe på."

Til sidste besluttede Kirsten sig altså for at myrde ham. Hun lokkede ham og lod som om hun ville æ ham. Men så hældte hun kviksløv ned i hans øre. Det virkede dog ikke, og han blev rasende. Hun blev anklaget for mordforsøg og dømt til arbejds hus på Christianshavn sammen med sin mor resten af livet.

For 200 år siden blev de fleste gift af praktiske grunde. I nogle tilfælde var der, som i Kirstens tilfælde, tale om tvang. Der fandtes hverken plejehjem eller børnehaver, så når mand og kone blev gift, var der styr på gården, og på hvem der tog sig af familien. Det var faktisk normalt i hundredvis af år, ja helt frem til 1950'erne nogle steder i Danmark.

At ægteskabet også kunne handle om kærlighed, som hos Christian og Charlotte og Ludvig og Sybille var ikke så almindeligt. Det var faktisk en ny måde at betragte ægteskabet på. Der gik lang tid, før det var normalt for både rige og fattige at gifte sig med den, de elskede.

Opgaver

FUN FACT FRA FORTIDEN:

Kvinder var frie! Stavnsbåndet i 1700-tallet gjaldt kun for mænd. De var tvunget til at arbejde for herremanden. Og kvinder kunne gøre lige præcis, hvad de ville ..., eller ... altså, det kunne de så ikke. For hvis en kvinde ikke havde en mand, havde hun ikke et hjem. Gården var altid fæstet til manden. Så medmindre hun ville leve et udstødt liv, måtte hun altså gifte sig med den mand, der var til rådighed. Uanset om han var en kæmpe idiot som Mads.

DISKUTÉR TO OG TO

Engang var ægteskaber ofte en praktisk foranstaltning. Unge kunne som Kirsten blive tvunget til at gifte sig med en, de ikke elskede. Hvorfor?

Tror I, man slet ikke kendte til kærlighed, eller kunne man blive forelsket i én, man valgte af praktiske årsager, eller ligefrem blev tvunget til at tage?

